

Rodina je stále základním článkem společnosti, který zajišťuje nejlepší prostředí pro zdravý tělesný a duševní vývoj dítěte. Důležitou úlohou státu je poskytovat nejen hmotnou, ale i právní ochranu rodině s dětmi.

Jak vyplývá z národní zprávy o rodině vypracované Ministerstvem práce a sociálních věcí tvorba lidského kapitálu a plnění dalších funkcí rodiny nejsou materiálně a finančně oceněny, což při ztrátě přímého materiálního nebo finančního užítku z dětí výrazně znevýhodňuje rodinu s dětmi vůči ostatnímu obyvatelstvu.¹

Základním systémem upravujícím hmotné zajištění rodin s dětmi prostřednictvím dávek a služeb je systém sociálního zabezpečení. Cílem této práce je zejména analýza současné právní úpravy nejen v České republice.

Práce je rozdělena do 12 kapitol. Každá právní úprava prochází určitým historickým vývojem a nevyvíjí se zcela nezávisle na úpravách okolních států. Úvodní kapitoly proto pojednávají o historii sociálního zabezpečení s důrazem na rodinu s dětmi a o vybraných mezinárodních dokumentech, které ovlivňují vnitrostátní právní úpravu. Protože se Česká republika 1. května 2004 stala členem Evropské unie, je nutné zmínit se i o předpisech závazných pro její členy.

Stěžejní část práce se soustředí na platnou právní úpravu zabezpečení rodin s dětmi v ČR prostřednictvím státní sociální podpory. Okrajově se budu zabývat i dalšími subsystemy sociálního zabezpečení, ze kterých mohou rodiny s dětmi čerpat dávky a služby, sociální péči a sociálním pojištěním.

Ve SRN má právní úprava zabezpečení rodin s dětmi některé společné rysy s právní úpravou v České republice, je naším sousedem, je také členem EU, je mi blízká i jazykově, a proto jsem ji vybrala jako stát, se kterým chci právní úpravu porovnat.

V závěru bych se chtěla pokusit o shrnutí uvedené problematiky a o její zhodnocení. V ČR se v rámci reformy veřejných financí projednávají změny zejména v oblasti daňové a sociální, které významným způsobem ovlivní život rodin s dětmi. Návrhy ještě neprošly celým schvalovacím procesem, přesto se o nich zmíním alespoň v závěru.

Péče o rodinu s dětmi je předmětem právní úpravy ve většině vyspělých zemí.

Zabezpečení rodin s dětmi můžeme zahrnout do širšího rámce rodinné politiky, která má v různých zemích různý obsah. V některých zemích se stala přímo sociálně politickým programem, jinde je spíše předmětem univerzitního studia než součástí státní politiky. Rodinná politika jako projev zájmu státu o podporu rodin se začíná formovat v okamžiku, kdy se rodina dostává do nevýhodnějšího postavení oproti jiným formám spolužití.

Pojetí rodinné politiky lze rozdělit do dvou velkých oblastí:

- země, ve kterých je rodinná politika součástí veřejného politického života a je právně upravena, např. Francie, Německo, ČR,
- země, kde sice rodinnou politiku uskutečňují, není však vyjádřena implicitně jako státní program, např. Nizozemí, USA.

Pomoc rodinám s dětmi měla ještě donedávna hlavně propopulační charakter. Příklad se nabízí z naší nedávné minulosti, kde československá populační opatření z počátku 70. let, jejichž cílem bylo změnit nepříznivý demografický vývoj populace, vedla k výraznému zvýšení porodnosti, zejm. mezi roky 1973-1978, která měla ovšem širší společenský dopad v pozdějších letech. Dříve vedla k nedostatku míst např. v mateřských a základních školách, dnes jí vděčíme za krátkodobé zvýšení porodnosti. Od charakteru rodinné politiky pouze jako prostředku k zvyšování porodnosti se dnes upouští, protože se tato cesta ukázala jako ne zcela úspěšná, přesto si např. ve Francii zachovává výrazný propopulační ráz.²

Ačkoli se předkládaná práce soustředí pouze na oblast sociálního zabezpečení, rodina s dětmi je předmětem pozornosti také pracovního, občanského a finančního práva. Vzhledem k provázanosti stránky sociální a ekonomické, stala se sociální politika předmětem studia na mnoha vysokých školách s ekonomickým zaměřením. Dobrá a vyvážená rodinná politika znamená budoucnost každého státu.